

Μητροπολίτης Αυστρίας: «Θανάτου εορτάζομεν νέκρωσιν»

/ [Γνώμες](#)

Γράφει ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Αυστρίας, Υπέρτιμος και Έξαρχος Ουγγαρίας και Μεσευρώπης κ. Αρσένιος.

«Θανάτου εορτάζομεν νέκρωσιν, ἄδου τὴν καθαίρεσιν, ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰωνίου ἀπαρχῆν, καὶ σκιρτῶντες ὑμνοῦμεν τὸν Αἴτιον».[1]

«Ξέρεις τί σημαίνει «Θανάτου εορτάζομεν νέκρωσιν, ἄδου τὴν καθαίρεσιν»; Σημαίνει ὅτι ἐκεῖ ποὺ εἴμαστε καταδικασμένοι γιὰ τὸν αἰώνιο θάνατο, ὁ Θεὸς μᾶς πῆρε καὶ μᾶς ἔβγαλε ἀπέναντι, στὴν αἰώνια ζωὴ, γεφυρώνοντας ἔτσι ἓνα χάσμα αἰώνων. Αἰῶνες ὀλόκληρους ὁ κόσμος δὲν μποροῦσε νὰ περάσει στὴ σωτηρία. Κατάλαβες λοιπὸν τί ἔκανε ὁ Χριστός; Ποιὸς μποροῦσε νὰ νεκρώσει τὸν θάνατο; Κανένας. Μόνο ὁ Χριστός μας. Καὶ τώρα εορτάζομεν «ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰωνίου, ἀπαρχῆν» καὶ «σκιρτῶντες ὑμνοῦμεν τὸν Αἴτιον». Ξέρεις τί θὰ πεῖ «σκιρτῶντες»;

Θὰ πεῖ χοροπηδῶντας. Ἔχεις δεῖ τὰ κατσικάκια ἔξω στὰ χωράφια, μαζί με τὴν μητέρα τους, ποὺ πηδᾶνε καὶ πίνουν λίγο γάλα ἀπὸ τὴν μητέρα τους καὶ ξαναπηδᾶνε; Αὐτὸ εἶναι τὸ σκίρτημα. Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ψάλλουμε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ νὰ σκιρτοῦμε, νὰ χοροπηδοῦμε. «Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν». Δὲν ὑπάρχει χαρὰ μεγαλύτερη ἀπ' αὐτή».[2]

Εἶναι ἴσως σὲ πολλοὺς γνωστὰ τὰ παραπάνω λόγια τοῦ Ἁγίου Πορφυρίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου στὸν προσωπικὸ γιατρὸ καὶ πνευματικὸ τέκνο του, με πηγὴ ἐμπνεύσεως τὸ ἀναστάσιμο τροπάριο.

Γιατί δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη χαρὰ ἀπὸ τὴ νέκρωση τοῦ θανάτου; Ξεπερνῶντας τὶς μυριάδες σελίδες σχετικῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν κειμένων, ἂς σκεφθοῦμε ἀπλά, πῶς ἀκούει ἕνας σύγχρονός μας καὶ μάλιστα γιατρὸς νὰ γίνεται λόγος με τόσο ἐνθουσιασμό γιὰ τὸ θάνατο καὶ τὴ νέκρωσή του. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἄχρηστη ταυτολογία ἢ γιὰ ἕνα ὀξύμωρο σχῆμα;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ διάθεση ὅλων μας, τῶν μεγαλυτέρων στὴν ἡλικία, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς καὶ τῶν πολὺ νεωτέρων, βρίσκεται συχνὰ κυριαρχημένη ἀπὸ τὸν φόβο ἐνὸς κενοῦ, ἐνὸς χάσματος αὐλοῦ ἀλλὰ καὶ νοητοῦ ποὺ βρίσκεται ἤδη κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας, συχνὰ μᾶς ἀκυρώνει τὸ παρὸν καὶ ἐξαφανίζει τὸ μέλλον. Βλέπομε τὴν ὕλη νὰ φθείρεται καὶ ζοῦμε χωρισμοὺς ἀπὸ καταστάσεις, ἀπὸ τόπους ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ πρόσωπα. Στὶς κηδεῖες τῶν Χριστιανῶν ἀκοῦμε ὅτι ἡ λύση τοῦ φυσικότατου δεσμοῦ ψυχῆς καὶ σώματος, ὁ θάνατος, εἶναι ὄντως φοβερότατο μυστήριο. «Πῶς παρεδόθημεν τῇ φθορᾷ καὶ συνεζεύχθημεν τῷ θανάτῳ;».[3] Ἡ ἐρώτηση τοῦ ἰδιομέλου τροπαρίου γεννιέται αὐτόματα στὸ νοῦ μας με ἀφορμὴ τὴν κοίμησι ἀγαπημένου προσώπου ἢ μαθαίνοντας τὶς ἐξελίξεις τῆς ἀπειλητικῆς ἐπιδημίας. Ἄντὶ νὰ πνίγωμε τὴν ἐρώτησι με θλίψη καὶ ἀπογοήτευσιν, χρειάζεται νὰ τὴν ἀπαντοῦμε με αὐτογνωσία καὶ ταπείνωσι. Δὲν εἴμαστε βέβαια σκιὲς ποὺ περνοῦμε σὰν σὲ ὄνειρο, ὅπως ἔγραψε ὁ Πίνδαρος. Δὲν ζοῦμε μόνο γιὰ τὰ συμπόσια, τὰ στολίδια καὶ τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις ποὺ τόσο λυποῦνταν ὅταν τὰ ἔχαναν οἱ νεκροὶ στὶς ἐπιτύμβιες στῆλες τῆς ἀρχαιότητος. Πολὺ πρὶν τὸ χωρισμὸ ἀπὸ τὰ γήινα, μποροῦμε νὰ ἀποφύγωμε τὸ «θάνατο» καὶ νὰ ζήσωμε τὴν ἀληθινὴ μας ἱστορία.

Ἡ γνώσι τῆς ἱστορίας τοῦ γένους μας δὲν ἀπαντᾷ μόνο στὸ ἐρώτημα «Πῶς παραδοθήκαμε στὴ φθορά» ἀλλὰ καὶ πῶς ἔχομε τὴ δυνατότητα νὰ ξαναβροῦμε αἰώνια, χωρὶς τέλος, τὴν ἀφθαρσία. Ἀναγνωρίζομε μαζί με τὸν Ψαλμωδὸ, ὅτι «Κύριος αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν, Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς καὶ οὐχὶ ἡμεῖς».[4] Ἀναγνωρίζομε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς μας. Τὸ «πλαστοουργόν Του πρόσταγμα» εἶναι ἡ ἀρχὴ μας καὶ ἡ ὑπόστασίς μας, ψάλλει ὁ Ὑμνωδὸς καὶ συνεχίζει ὁμολογητικὰ, σὲ δεῦτερο πρόσωπο: «Ἀπὸ γῆ ἔπλασες τὸ σῶμα μου καὶ, ἐπειδὴ θέλησες νὰ με συμπήξεις ὡς ζωντανὸ ὄν ἀπὸ ὄρατὴ καὶ ἀόρατὴ φύσι, μοῦ ἔδωσες

ψυχή με τή θεία καὶ ζωοποιὸ πνοή Σου...».[5] Σὲ ἄλλο τροπάριο ὁ Ὑμνωδὸς ὁμολογεῖ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Δημιουργό του: «Κατ'εἰκόνα καὶ ὁμοίωσή Σου πλαστούργησες τὸν ἄνθρωπο, τὸν τοποθέτησες στὸν Παράδεισο γιὰ νὰ ἐξουσιάζει τὰ κτίσματά Σου. Ὁ ἄνθρωπος, ξεγελασμένος ἀπὸ τὸ φθόνο τοῦ διαβόλου, «μετέσχε» τῆς βρώσεως καὶ ἔγινε παραβάτης τῶν ἐντολῶν Σου. Γι'αὐτὸ ἀποφάσεις νὰ ἐπιστρέψει πάλι στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία πλάσθηκε καὶ νὰ ἀναζητεῖ τὴν ἀνάπαυση».[6]

Τώρα ὅμως ἡ περιπλάνηση τοῦ κάθε ἀνθρώπου ποὺ ἀναγνωρίζει τὸν Χριστὸ ὡς τὸν ἀληθινό του Κύριο τελείωσε. Ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἕνας θάνατος «ἔγινε πρόξενος ἀθανασίας».[7] Ὁ Θεάνθρωπος κατετέθη στὸ μνήμα ἀλλὰ ἀναστήθηκε καὶ ἄνοιξε ὁ Παράδεισος!

Ἡ νέκρωση τοῦ θανάτου καὶ ἡ κατάργηση τοῦ ἄδου ἀποτελοῦν γιὰ τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν τὸ κεντρικὸ μήνυμα τοῦ Πάσχα, τῆς ἑορτῆς τῶν ἑορτῶν, τῆς πανηγύρεως τῶν πανηγύρεων.

Πῶς ὅμως τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔλαβε πείρα θανάτου; Ἡ ἁμαρτία ὡς παρακοὴ καὶ ἐπανάσταση κατὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἀπομάκρυνε καὶ ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ Ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπευθυνόμενος στοὺς Ρωμαίους βεβαιώνει ὅτι ὁ θάνατος ἐπῆλθε στοὺς ἀνθρώπους «διὰ τῆς ἁμαρτίας»[8] καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος προσθέτει: «[...] μηδὲ θάνατον τρέμωμεν, ἀλλὰ ἁμαρτίαν. Οὐ γὰρ θάνατος ἁμαρτίαν ἔτεκεν, ἀλλὰ ἁμαρτία θάνατον ἡμῖν ἐγέννησε· θάνατος δὲ ἁμαρτίας γέγονε φάρμακον»[9]. Μὲ βάση αὐτὴ τὴ σκέψη ἐξάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι φοβερός. Μᾶς προτείνει νὰ προσέξωμε τὸν προφητικὸ λόγο: «Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ» καὶ «θάνατος ἁμαρτωλοῦ πονηρός»[10].

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, τὰ πρῶτα πλάσματα τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, μετὴν κακὴ χρῆση τοῦ αὐτεξουσίου, βίωσαν πρῶτοι τὸν πνευματικὸ θάνατο καὶ ὡς συνέπειά του, τὸν σωματικὸ θάνατο. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδὰμ ἁμάρτησαν καὶ ὅλοι οἱ ἀπόγονοί του. Ὁ θάνατος μεταδόθηκε σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος.[11] Ὁ Θεὸς δὲν δημιούργησε τὸν θάνατο. «Ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων»[12]. Ἀντίθετα μετὴν ἐντολή Του, ἐμπόδιζε τὴ γένεσή του, χωρὶς ὡστόσο νὰ παραβιάζει τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου.[13]

Ὁ θάνατος κατὰ τὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ Θεό. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑφίσταται ὡς ἀπλὴ βιολογικὴ μονάδα, ἀλλὰ ὡς πρόσωπο ποὺ διαθέτει νοῦ, ἐλευθερία καὶ κυριαρχικὴ ἐξουσία στὴν κτήση. Δὲν ἦταν ἐξ ἀρχῆς οὔτε θνητός, οὔτε ἀθάνατος. Τοποθετήθηκε στὸ μεθόριο τῆς θνητῆς καὶ τῆς ἀθανάτου φύσεως

καὶ ἦταν δεκτικὸς ἀμφοτέρων. Ἀναφερόμενος στὸ ζήτημα ὁ Ἅγιος Θεόφιλος Ἀντιοχείας σημειώνει: «οὔτε οὖν ἀθάνατον αὐτὸν ἐποίησεν οὔτε μὴν θνητόν, ἀλλά, [...] δεκτικὸν ἀμφοτέρων, ἵνα εἰ ῥέψη ἐπὶ τὰ τῆς ἀθανασίας τηρήσας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μισθὸν κομίσηται παρ' Αὐτοῦ τὴν ἀθανασίαν καὶ γένηται Θεός, εἰ δ' αὖ τραπῆ ἐπὶ τὰ τοῦ θανάτου πράγματα παρακούσας τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐαυτῷ αἴτιος ἢ τοῦ θανάτου. Ἐλεύθερον γὰρ καὶ αὐτεξούσιον ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον»[14]. Ὁ ἄνθρωπος ὡς λογικὸ καὶ ἐλεύθερο ὄν εἶχε τὴν ἐπιλογὴ εἴτε νὰ τηρήσει τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταστεῖ μέτοχος τῆς ἀθανασίας Του, εἴτε νὰ παρακούσει αὐτὴν καὶ νὰ καταστεῖ μέτοχος τοῦ θανάτου. Ὁ ἄνθρωπος διάλεξε τὸ θάνατο ἀπὸ ἀμέλεια καὶ παρακοή, γράφει ὁ Ὁμολογητὴς τοῦ 2ου αἰῶνος· αὐτὸν ὅμως τὸ θάνατο ὁ Θεός, ἀπὸ φιλάνθρωπία καὶ ἐλεημοσύνη, τὸν δωρίζει στὸν ἄνθρωπο, ὥστε ἂν θέλει νὰ μπορεῖ «περιποιησασθαι ἐαυτῷ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἐδωκεν γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῖν νόμον καὶ ἐντολὰς ἀγίας, ἅς πᾶς ὁ ποιήσας δύναται σωθῆναι καὶ τῆς Ἀναστάσεως τυχὼν κληρονομησῆσαι τὴν ἀφθαρσίαν».[15]

Ὁ Θεός, «ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν»[16], ὡς αὐτοζωὴ καὶ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἔκτισε τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὄχι ἀφ' ἐαυτῆς ἀθάνατη ἀλλὰ μὲ τὴ δυνατότητα νὰ φθάσει στὴν ἀθανασία. Ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ ζωὴ στὴν ὁποία μετέχει ὁ ἄνθρωπος. Μὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ ἐνωμένα πραγματώνεται ἡ ἔνθεος ζωὴ ποὺ εἶναι μετοχὴ στὴ θεοποιὸ ἐνέργεια. Κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ «Ἡ μὲν φυσικὴ ζωὴ καὶ ὑπαρξεις καὶ γνῶσις καὶ ὅσα τῶν τοιούτων, τῶν θείων ἐνεργειῶν ἀποτελέσματά εἰσιν, ἀλλ' οὐχὶ ἐνέργειαι κυρίως. Τῶν δὲ ὑπαρχόντων τε καὶ ζώντων θείως καὶ ὑπερφυῶς ἡ ἔνθεος ζωὴ καὶ χάρις ἐνέργειά ἐστιν ὡς ἀληθῶς θεία καὶ ὑπερφυῆς, καθ' ἣν ἔνωσις γίνεται Θεοῦ καὶ τῶν ἀξιῶν Θεοῦ».[17] Ἡ τελείωση στὴ ζωὴ αὐτὴ ποὺ θὰ πραγματοποιιοῦνταν μὲ τὴν τήρηση τῆς θείας ἐντολῆς, δηλαδὴ μὲ τὴ διατήρηση τῆς μετοχῆς τοῦ στὴ θεία ἐνέργεια, ματαιώθηκε μὲ τὴν παρακοή.[18]

Ὁ θάνατος εἰσῆλθε στὸν κόσμον ὄχι ὡς ἐκδίκηση τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς χρήσεως τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς παρακοῆς του. Κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, «δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος»[19]. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς σημειώνει ὅτι ὁ Θεὸς πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, φανέρωσε τὸ θέλημά Του, ποὺ ὡδήγοῦσε στὴν ἀθανασία. Καὶ προεῖπε φανερὰ καὶ προειδοποίησε ὅτι ἡ ἀθέτηση τῆς ζωοποιῶν θείας ἐντολῆς θὰ ἦταν θάνατος[20].

Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς προγονικῆς ἀποφάσεως ἦσαν καταλυτικὲς γιὰ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ διακοπὴ τῆς κοινωνίας μὲ τὸ Θεὸ νέκρωσε τὰ πνευματικὰ αἰσθητήρια καὶ ὡδήγησε στὸν ψυχικὸ, τὸν πνευματικὸ θάνατο ὡς συνέπεια τῆς

παρακοῆς τοῦ θεοῦ θελήματος. Ἀκολούθησε ὁ σωματικὸς θάνατος, συνέπεια τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, ποὺ κληρονομοῦμε ὅλοι. Ἡ θνητότητα τοῦ σώματος ἀποκαλύπτεται ὡς παρατεταμένος θάνατος, κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ, ἢ καλύτερα ὡς μύριοι διαδοχικοὶ θάνατοι μέχρι νὰ ἐπέλθει ὁ ὀριστικὸς θάνατος τοῦ σώματος[21]. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος μᾶς κατευθύνει στὴ διαπίστωση τῆς ὑπερβολικῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, μέσα ἀπὸ τὶς δυνατότητες ποὺ ἔδωσε στὸν πεπτωκότα ἄνθρωπο: τοῦ ἔδωσε ὅσο χρόνο χρειάζεται γιὰ νὰ ὀδηγηθεῖ στὴ μετάνοια, τὸν παιδαγωγεῖ εὐσπλαχνικὰ καὶ εὐλογεῖ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν ἀπογόνων του, γιὰ νὰ μὴν περιέλθει σὲ ἀπόγνωση, καθὼς ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸ τῶν θανάτων. Πολλοὶ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδὰμ ἔγιναν πολὺ καλλίτεροί του ὡς πρὸς τὴ θεογνωσία, τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν γνώση. Ἐπειδὴ ὅμως κανεὶς δὲν ζοῦσε τελείως ἀναμαρτήτως, φρόντισε νὰ ἀσκήσει τὴ θεία οἰκονομία Του γιὰ νὰ θεραπεύσει τὸ τραῦμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὴν κατάλληλη στιγμή βλάστησε ἡ πολυῦμνητος ράβδος, ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἀνθίξει ὁ Χριστός[22].

Ὁ θάνατος, ὡς χωρισμὸς καὶ ἀπουσία ζωῆς κατανοεῖται συνήθως ὡς τιμωρία ἢ αὐτοτιμωρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν αὐτὴ σημασία προσλαμβάνει καὶ ἡ αἰωνία κόλαση. Οἱ Πατέρες ὅμως ἀναφερόμενοι στὸ θάνατο, τονίζουν ὅτι καὶ δι' αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ἡ φιλανθρωπία, τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὴν χριστιανικὴ ὀρθόδοξη ἄποψη, ἡ «σωτηρία» εἶναι ἡ θεραπεία τῶν τραυμάτων τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασμένου ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀθανασία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεθέξεώς του στὶς θεῖες ἐνέργειες. Παραδείσια ζωὴ εἶναι λοιπὸν φιλία καὶ κοινωνία μὲ τὸ Θεό, ἐνῶ ἡ κόλαση, ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο, ἀμεθεξία, ἀκοινωνησία, ἀφιλία καὶ ἀνέραστη ζωή.[23] Ὁ θάνατος βεβαίως διατάραξε τὴ σχέση δημιουργοῦ – δημιουργήματος· τὸ πλάσμα ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὸν δημιουργηθέντα, ἀπὸ τὸν Πλάστη του Παράδεισο, καὶ ὁ Ὑμνωδὸς φαντάζεται τὸν Ἀδὰμ στὴν ἀντίπερα ὄχθη, νὰ ὀδύρεται «θρηνηῶν, τὴν ἰδίαν γύμνωσιν».[24] Ἡ ἀμαρτία καὶ παρακοὴ τοῦ θεοῦ θελήματος τὸν κατέστησαν ἀδύναμο καὶ εὐάλωτο, ἀπεστερημένο ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὸ Θεό, τὴ θεία ἀπόλαυση καὶ τὴν αἰώνιο ζωὴ. Αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε γιὰ τὴν ἀθανασία ἀναφωνεῖ θρηνητικὰ : «ὁ ποτε βασιλεὺς τῶν ἐπιγείων πάντων κτισμάτων Θεοῦ, νῦν αἰχμάλωτος, ... τῆς νεκρώσεως τὴν δορὰν, ὡς θνητός, ἐλεεινῶς περιφέρω».[25] Τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο προόριζε τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ἀθανασία φαινομενικὰ ἀπέτυχε· ὁ ἐχθρὸς ὁ παμπόνηρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, κατάφερε «ὑπὸ μιᾶς ἀθέσμου συμβουλῆς» νὰ παραπλανήσει τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἔπεσε θύμα του. Ὁ ἐχθρὸς τοῦ ἀφαίρεσε τὴν στολὴ τῶν ἀγαθῶν χαρισμάτων καὶ ὅλον τὸν πλοῦτο τῶν δωρεῶν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν κατέστησε γυμνό. Ὁ πεπτωκὼς ἄνθρωπος, συναισθανόμενος τὴν τραγικότητα τῆς καταστάσεώς του, ὀδύρεται καὶ ἀναπολεῖ τὴν προτέραν ζωὴ καὶ

ίκετεύει τὸ Θεὸ νὰ ἀναμορφώσει «τὸ ἀρχαῖον κάλλος».

Ὁ Θεὸς ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀφήσει τὸ πλάσμα του δέσμιο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἔχει σχέδιο γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐκπεσούσης φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς σωτηρίας του ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὸ θάνατο. Τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ἡ σωτηρία δὲν περιορίζεται ἀπλῶς στὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν ἀλλὰ εἶναι ὄντολογικὴ ἀνακαίνιση ὁλοκλήρου τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀρχικά, ὁ Θεὸς διὰ τῶν Προπατόρων, Πατριαρχῶν καὶ Προφητῶν, μετέφερε στὸ λαὸ τὶς ὑποσχέσεις Του γιὰ σωτηρία καὶ τοὺς ὁδήγησε στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ὅπου προαναγγέλθηκε ἡ ἀναμενομένη ἐκπλήρωση τῆς ὑποσχέσεώς Του διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὴν κατὰ σάρκα Γέννηση τοῦ Κυρίου τὸ σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας γίνεται ὄρατὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅλα τὰ στάδια τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, ἡ διδασκαλία Του, τὰ θαύματά Του, τὸ Πάθος καὶ ἡ Ἀνάστασή Του, ἡ εἰς Οὐρανούς Ἀνάληψη τοῦ Θεανθρώπου καὶ ἡ Κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι βασικὰ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας συνεχίζεται μέσα στὴν Ἐκκλησία.[26] Μέσα στὸ θεοῖδρυτο θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας συντελεῖται τὸ ἀπολυτρωτικὸ γιὰ τοὺς ὅλους ἀνεξαίρετως τοὺς ἀνθρώπους ἔργο τοῦ Κυρίου μέσω τῆς κοινωνίας τῆς Θείας Χάριτος διὰ τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων (πρωτίστως τοῦ Ἱεροῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας) ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀδιαλείπτου δοξολογίας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τῆς διὰ τῆς προσευχῆς ἐνώσεως μὲ Ἐκεῖνον τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλης τῆς κτίσεως.

Μοναδικὸς πάροχος τῆς σωτηρίας τοῦ τρεπτοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Ἐκκλησία, κάτι ποὺ ὁ Ἅγιος Κυπριανὸς Καρχηδόνης διατύπωσε πολὺ νωρὶς σημειώνοντας: “Extra ecclesiam salus non est” ,δηλαδή, «ἐκτὸς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει σωτηρία».[27]

Διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἐπετεύχθη ἡ δυνατότητα ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ ἡ ἐνσυνείδητη ἐπιστροφή του στὸ ἀγαθὸ. Ὅπως ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἐκουσίως ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου , ἔτσι ἐκουσία χρειάζεται νὰ εἶναι καὶ ἡ ἐπάνοδος του ὄχι στὴν ἐξουσία, ἀλλὰ στὴν Ἀγάπη Του. «Ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε θεοειδῆς καὶ μακάριος τιμημένος μὲ τὸ «αὐτεξούσιον» ... γράφει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης: «Θὰ ἔχανε ὁ ἀξίωμά του αὐτὸ ἂν ἀναγκάζονταν νὰ ἀλλάξει κατάσταση διὰ τῆς βίας. Ἡ ἀνθρωπίνη φύση πού, μὲ τὴν αὐτεξούσιον κίνησή της, ὄρμησε μὲ ἐπιθυμία σὲ κάτι μὴ ἐπιτρεπτό, ἀπομακρυνομένη ἀπὸ αὐτὸ βιαίως καὶ καταναγκαστικὰ θὰ ὑφίστατο ἀφαίρεση τοῦ προηγουμένου ἀγαθοῦ καὶ ἀποστέρηση τῆς «ἰσοθέου» τιμῆς, διότι τὸ «αὐτεξούσιον» εἶναι «ἰσόθεον». Γιὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν καὶ τὰ δύο, δηλαδή νὰ διατηρηθεῖ τὸ «αὐτεξούσιο» καὶ νὰ ἐξαλειφθεῖ τὸ κακὸ, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ προνόησε νὰ ἀφήσει τὸν ἄνθρωπο νὰ πραγματοποιήσῃ τὴ βούλησή του, γιὰ

νὰ γευθεῖ τὰ κακὰ ποῦ ἐπιθύμησε καὶ ἀφοῦ ἐμπειρικὰ καταλάβει τί ἀντάλλαξε μὲ τί, νὰ παλινδρομήσει πάλι ἀπὸ ἐπιθυμία, πρὸς τὴν ἀρχικὴ μακαριότητα, ἐπιθυμῶντας ἐκουσίως νὰ ἀποβάλλει ἀπὸ τὴ φύση του κάθε τὶ τὸ ἐμπαθὲς καὶ ἄλογο, σὰν νὰ ἦταν ἓνα βαρὺ φορτίο».[28]

Ἡ ἀποκατάσταση τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα μὲ τὴν θυσία Του. Ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν Υἱὸ Του στὴ γῆ, ὁ ὁποῖος ἔδωκε ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων.[29] Ἔτσι, γίνεται ἀντιληπτὸ ὅτι ἡ θυσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ προαπαιτούμενο στὴν ἱστορία τῆς Θείας Οἰκονομίας, προκειμένου ὁ πεπτωκὴς ἄνθρωπος νὰ ἐπανέλθει εἰς τὸ πρότερον, νὰ ἀναζωογονηθεῖ καὶ νὰ ἀποκτήσει καὶ πάλι τὴ Χάρη. Ἡ θυσία τοῦ Αἵματος τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τὸ μέσον μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς ἐλευθερώνει καὶ σώζει τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸ θάνατο. «Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ Αἵματος Αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς Χάριτος Αὐτοῦ».[30]

Ὁ Χριστὸς μιλῶντας στοὺς μαθητὲς Του λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ Πάθος δήλωσε ὅτι «ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν».[31] Τὸ λύτρον δὲν εἶναι ἀντίτιμο ποῦ πλήρωσε ὁ Χριστὸς πάνω στὸν Σταυρὸ γιὰ νὰ ἐλευθερωθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ θάνατο. Τὸ λύτρο σχετίζεται μὲ τὴ θυσία τοῦ Ἰησοῦ, μὲ κίνητρο τὴν θυσιαστικὴ ἀγάπη, γιὰ τὴ λύτρωσὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, «Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου τῷ τιμίῳ Σου αἵματι», ἀναφέρει ἡ ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας. «Τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ τὸ ἀντίλυτρον γιὰ τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀποδεικνύει τὸν θυσιαστικὸ ἔρωτα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὴν παλινόρθωσιν τοῦ κτιστοῦ στὴ ζωοποιὸ σχέσιν μὲ τὸ ἄκτιστο, τὴν παραίτησιν τῆς ὑπαρκτικῆς αὐτονομίας τῆς ἀτομικότητος καὶ τὴν ἀντλήσιν ζωῆς ἀπὸ τὴν ἀγαπητικὴν κοινωνίαν».[32]

Τὸ αἷμα τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου προσφέρεται ἀπὸ Αὐτὸν ἐκουσίως, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρεται στὶς θυσίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ καταλήγει μὲ τὴν ἀδιαμφισβήτητο σὲ σημασία ὑπεροχὴ τῆς θείας Θυσίας τοῦ Χριστοῦ: «εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως ραντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι; Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως, θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας».[33] Ἡ ὑπεροχὴ τῆς θεϊκῆς θυσίας βασίζεται στὴν μὲ οἰκειοθελῆ ἀποδοχὴ πρωτοβουλία τοῦ Κυρίου νὰ θυσιάσθῃ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Ἔτσι, ἡ θυσία τοῦ Κυρίου, ὁ θάνατός Του λυτρώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου ἐπάνω στὸ Σταυρὸ ἀναδεικνύεται σὲ νίκη. Εἶναι ἡ νίκη τῆς ὀδυνωμένης ἀγάπης, ποὺ νικᾷ ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν θάνατο. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρεται στὸ μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ἄνθρωπο, σημειώνοντας «ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς»[34] , θέλοντας νὰ δηλώσει τὸ ἄπειρο μέγεθος αὐτῆς τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία φθάνει ὡς τὸ ἔσχατο σημεῖο. Ἀφήνοντας τὴν τελευταία του πνοὴ ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἔκραξε μεγάλη τῆ φωνῆ: «Τετέλεσται»![35] Ἡ κραυγὴ αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Σταυρὸ «πρέπει νὰ ἐννοηθεῖ ὅχι σὰν κραυγὴ αὐτοεγκατάλειψης ἢ ἀπόγνωσης ἀλλὰ σὰν κραυγὴ νίκης.[36] Τούτῃ τὴν ὥρα τὸ ἔργο ὀλοκληρώθηκε, ὁ στόχος ἐπιτεύχθηκε, ἡ ὑποχρέωση ποὺ οἰκειοθελῶς ἀνέλαβε ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας ἐκπληρώθηκε.

Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ἀγάπη γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος, κάνοντας δικὴ Του τὴν διασπασμένη ἀνθρώπινη φύση μας. Ἀπὸ ἀγάπη δέχθηκε κατ' οἰκονομίαν τὸ θάνατο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ καταλύσει «τοῦ θανάτου τὸ κράτος».[37] Ἡ ἀγάπη Του δοκιμάζεται ὡς τὸ ἔσχατο σημεῖο, ἀλλὰ δὲν καταπνίγεται διότι «τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν».[38] Ἀπὸ ἀγάπη προσέφερε τὸν ἑαυτό Του θυσία γιὰ μᾶς. «Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός», εἶπε. «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».[39] Τὸ μυστήριον τῆς αὐτοβούλου καὶ αὐτοπροαιρέτου θυσίας Του, μᾶς τὸ παρουσίασε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Ἡ ὑπακοή Του στὸ σχέδιον τῆς Θεῆς Οἰκονομίας ἐξηγεῖ, κατὰ τὰ θεῖα λόγια Του, τὴν ἀγαπητικὴ σχέση πού τὸν συνδέει μὲ τὸν Θεὸ Πατέρα: «Διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ μὲ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἑμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν»[40].

Ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ ἀνέλαβε ὅλες τὶς ἀμαρτίες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἀπέθανε ἐκουσίως γενόμενος γιὰ μᾶς «κατάρρα»,[41] παρέμεινε τελείως ἀναμάρτητος: «κἄν γέγονεν ἀμαρτία, μεμένηκε ὅπερ ἦν... ἅγιος κατὰ φύσιν ὡς Θεός» καὶ ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα Του ὡς ἀρωματικὸ θυμίαμα.[42] Ἄν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εὐρίσκετο στὸν τάφο, Ἐκεῖνος κατέβηκε στὸ βασίλειον τοῦ ᾄδου, ὥστε μὲ τὴ δύναμιν τῆς θεότητος καὶ μὲ τὸ σωτήριο κήρυγμά Του στοὺς ἀπ' αἰῶνος νεκρούς, νὰ τοὺς ἐλευθερώσει καὶ νὰ τοὺς δείξει τὸ δρόμον τῆς Σωτηρίας.[43] Ὁ Κύριος μὲ τὸ πανάγιον σῶμα Του κατήργησε μέσα στὸν τάφο τὴ σαρκικὴ φθορὰ καὶ ἔκανε φανερὴ τὴ δικὴ μας μελλοντικὴ ἀφθαρσία καὶ ἀνάστασις. Κατήργησε τὸν θάνατον, εὐαγγελιζόμενος στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου.

Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου στὸν περίφημον λόγον του «Εἰς τὴν Θεόσωμον Ταφὴν τοῦ Κυρίου» μεταφέρει μὲ λυρισμὸ τὴν, κατὰ τὴν Ἱερὰ Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μας, «εἰς ᾄδου κάθοδον» τοῦ Κυρίου: «Σήμερα σώζονται αὐτοὶ πού ζοῦν πάνω στὴ γῆ καὶ ἐκεῖνοι πού αἰῶνες τώρα βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴ γῆ. Σήμερα σώζεται ὅλος ὁ κόσμος, καὶ ὁ ὄρατος καὶ ὁ ἀόρατος. Οἱ πύλες τοῦ ᾄδου ἀνοίγονται. Ἀνάμεσα στοὺς δούλους ἔρχεται ὁ Κύριος. Ἀνάμεσα στοὺς νεκρούς ὁ Θεός. Ἀνάμεσα στοὺς θνητούς ἢ ζωὴ».[44] Ὁ Ἅγιος Πατὴρ μεταφέρει ὡς ὄραμα τὴν ἐπαλήθευστην προφητικῶν λόγων καὶ μᾶς φωνάζει: «Ἀλλὰ συγκατέλθωμεν, ἀλλὰ συγχορεύσωμεν, ἀλλὰ σπεύσωμεν, ἀλλὰ συσκιρτήσωμεν, ἀλλὰ προπέμψωμεν, ἀλλὰ ἀνυμνήσωμεν, ἀλλὰ ταχύνωμεν», βλέποντας τοῦ Θεοῦ τὴν καταλλαγὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν καταδίκων ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν Δεσπότη. Μᾶς παρουσιάζει «τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις», αὐτοὺς πού κατάπιε τυραννικὰ ὁ πικρὸς καὶ ἀκόρεστος θάνατος ἀφοῦ τοὺς βασάνισε, τοὺς χώρισε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ τοὺς συσώρευσε πάνω

στὸν Ἀδὰμ μὲ τελευταῖο, τὸν κήρυκα τῆς Σωτηρίας Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο: «Ἐκεῖ δέσμιος Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος, καὶ πρωτογέννητος πάντων κατωτάτων καταδίκων κατώτερος. Ἐκεῖ Ἄβελ,... Ἐκεῖ Νῶε,... Ἐκεῖ Ἀβραάμ,... Ἐκεῖ κάτω δέσμιος Ἰσαὰκ ... Ἐκεῖ Ἰακώβ ἐν ἄδη κατώδυνος ... Ἐκεῖ Ἰωσήφ... Ἐκεῖ Μωϋσῆς... Καὶ τί λέγω Δαβὶδ καὶ Ἰωνᾶν καὶ Σολομῶντα; Ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Ἰωάννης, ὁ μείζων πάντων τῶν προφητῶν», ὁ διπλὸς Πρόδρομος ποὺ ὅπως ἔπραξε ὡς βρέφος στὴν σκοτεινὴ μήτρα, προκήρυξε τὸ Χριστὸ σὲ ὅλους τοὺς «ἐν ἄδη». Πορεύεται πρὸς αὐτοὺς ὁ ἐκουσίως σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς Φιλάνθρωπος γιὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσει καὶ νὰ τοὺς συναριθμήσει μὲ τοὺς ζῶντας[45]. Στὸ στόμα τῶν δικαίων ποὺ ζητοῦν λύτρωση «τῆς πανωδύνου ἐκείνης καὶ κατηφοῦς, ἐχθροκράτου, ζοφεῶς, καὶ πανεσπέρου παννυξίας» ὁ Ἅγιος Συγγραφεὺς τοποθετεῖ μυστικές, προφητικές φράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: «Καὶ ὁ μὲν πρὸς Θεὸν ἔλεγε· «Ἐκ κοιλίας ἄδου κραυγῆς μου ἄκουσον, φωνῆς μου»[46] ὁ δ' ἄλλος· «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά Σοι, Κύριε· Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου»[47] καὶ ἄλλος· «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν Σου καὶ σωθησόμεθα»· καὶ ἕτερος· «Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι»· καὶ ἄλλος· «Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς»[48] · καὶ ἕτερος· «Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ Σου, Κύριε»[49] · καὶ ἄλλος· «Ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἄδου κατωτάτου»[50] καὶ ἕτερος· «Κύριε, ἀνάγαγε ἐξ ἄδου τὴν ψυχὴν μου»[51]· καὶ ἄλλος· «Μὴ ἐγκατάλιπε τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην»[52] · καὶ ἕτερος· «Ἀναβήτω ἐκ φθορᾶς ἡ ζωὴ μου πρὸς Σὲ, Κύριε ὁ Θεός μου»[53].

Γιὰ νὰ ἀποδώσει λοιπὸν δικαιοσύνη ὁ πανοικτίρμων Θεὸς Λόγος ἔδειξε τὴν φιlanθρωπία του ὄχι μόνο διὰ τῆς ἐμψύχου σαρκός Του πρὸς τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὶς ἀσώματες ψυχές, διὰ τῆς ἐνθέου καὶ ἀχράντου ψυχῆς Του.[54]

Μᾶς καλεῖ νὰ συμμετάσχουμε νοητικὰ στὴν κατάβαση γιὰ νὰ δοῦμε πῶς «τὸν τῷ κράτει κραταιὸν κατὰ κράτος κρατεῖ τοῦ κράτους κρατοτύραννον», τὸν ἄδη, πῶς ἀνοίγονται οἱ θύρες, συντρίβονται οἱ μοχλοί, σπάζουν τὰ δεσμὰ καὶ οἱ ἄλυτες ἀλύσεις διαλύονται σὰν κερί.[55] «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν»! «Σηκῶστε, ἄρχοντες τὶς πύλες τοῦ βασιλείου σας. Ἴδου ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ὡς Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς εἰσέρχεται γιὰ νὰ συντρίψει τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων. Τὸ κράτος σας ἔχει πιά καταλυθεῖ, ἡ τυραννία σας ἔχει ὀλότελα χαθεῖ, ἡ δύναμή σας ἔχει πατηθεῖ καὶ ἀφανιστεῖ».[56] Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος παραλληλίζει τὴ σκηνὴ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἀδὰμ μὲ τὴ σκηνὴ τῆς πτώσεώς του στὸν Παράδεισο: Κρότος ἀκούσθηκε τότε καὶ προκάλεσε τὸν φόβο καὶ τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν Θεό. Κρότος καὶ τώρα, ποὺ προκαλεῖ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν αἰσιοδοξία γιὰ τὴν αἰωνία λύτρωση.[57]

Ὁ Ὑμνογράφος δανεῖζεται τὴν προσωποποίηση τοῦ ἄδη καὶ μὲ χάρη τὸν ἀφήνει νὰ διατυπώσῃ τὴ σκέψη του: «Σήμερον ὁ ἄδης στένων βοᾷ· Συνέφερε μοι, εἰ τὸν ἐκ

Μαρίας γεννηθέντα μὴ ὑπεδεξάμην».[58] Στενάζει ὁ ἄδης, κατὰ τὸν ποιητὴ, αἰσθανόμενος τὴν ἀδυναμία του μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τοῦ ὑπὲρ φύσιν δυνατοῦ Θεοῦ, ἀντιλαμβανόμενος τὴν κατάλυση τῆς ἐξουσίας ποὺ δὲν τοῦ ἀνήκε ἀλλὰ τὴν κέρδισε μὲ δολιότητα: «Ἐλθὼν γὰρ ἐπ’ ἐμέ, τὸ κράτος μου ἔλυσε· πύλας χαλκᾶς συνέτριψε· ψυχάς, ἃς κατεῖχον τὸ πρίν, Θεός ὢν ἀνέστησε». Οἱ Χριστιανοὶ ἀναφωνοῦν: «Δόξα, Κύριε, τῷ Σταυρῷ σου καὶ τῇ Ἀναστάσει σου»[59] καθὼς πιστεύουν ἀκράδαντα ὅτι «Ἀνέστη Χριστὸς καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος. Χριστὸς γὰρ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».[60] Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τελειώνει ἕνα σημαντικὸ γιὰ τὴ λειτουργικὴ ζωὴ κείμενο, ὁ «Κατηχητικὸς εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα» Λόγος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ποὺ κάθε χρόνο ὅλοι περιμένομε νὰ ἀκούσωμε κατὰ τὴν πρώτη Πασχαλινὴ Θεία Λειτουργία μαζί μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος διακηρύττει ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐλευθέρωσε τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ θανάτου. «Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος. Ἔσβεσεν αὐτόν, ὑπ’ αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκύλευσε τὸν ἄδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην. Ἐπικράνεν αὐτόν, γευσάμενον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ». Καὶ συνεχίζει ὁ ἱερός πατὴρ ἐπαναλαμβάνοντας τὰ λόγια τοῦ προφήτη Ἡσαΐου: « ὁ ἄδης, φησὶν, ἐπικράνθη, συναντήσας Σοὶ κάτω. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ κατηργήθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐνεκρώθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ καθηρέθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐδεσμεύθη. Ἔλαβε σῶμα καὶ Θεῷ περιέτυχεν. Ἔλαβε γῆν καὶ συνήντησεν οὐρανῷ».[61]

Ἡ σωτηρία μας ἀρχίζει μὲ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Ὁ Κύριος ἀνεβαίνοντας ἀπὸ τὸν ἄδη συμπαράσχει στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Κανένας πλέον δὲν πρέπει νὰ ὀδύρεται γιὰ τὰ σφάλματά του, ἀφοῦ ἀνέτειλε ἡ συγγνώμη ἀπὸ τὸν πανάγιο Τάφο τοῦ Χριστοῦ. Κανένας δὲν πρέπει νὰ θρηνεῖ γιὰ τὴν φτώχεια, διότι φανερώθηκε ἡ κοινὴ τοῦ Θεοῦ Βασιλεία. Κανένας πιά δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται τὸ θάνατο, γιὰτὶ ἀπὸ τὰ δεσμά του μᾶς ἐλευθέρωσε ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος. «Ποῦ σου, θάνατε, τό κέντρον; Ποῦ σου, ἄδη, τὸ νῆκος; Ἀνέστη Χριστὸς καὶ σὺ καταβέβλησαι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ πεπτώκασι δαίμονες. Ἀνέστη Χριστός καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι...».[62]

Κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι ὅλοι ἐμεῖς οἱ χοῖκοὶ ἄνθρωποι θὰ πεθάνωμε ἀλλὰ «ἂν ἡ χριστιανικὴ μας ἐλπίδα περιορίζεται σ’ αὐτὴν τὴ ζωὴ, τότε «εἴμαστε ἀπ’ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους οἱ πιὸ ἀξιοθρήνητοι». Ὅλοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ χοῖκοῦ Ἀδάμ, «ψυχὲς ζῶσες», βιώνουν τὴ βιολογικὴ ζωὴ ποὺ τελειώνει μὲ τὴ φθορά, ὅμως «ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθῶσονται» μᾶς βεβαιώνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος : ὅλοι θὰ

ζαναπάρουν ζωή χάρις στὸ Χριστό.[63] Ἐκεῖνος μὲ τὰ θεανθρώπινα χεῖλη Του εἶπε : «ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα».[64] Ἀφοῦ ἔπαθε καὶ ἐτάφη ἀναστήθηκε καταργῶντας τὸ θάνατο, τὸν «ἔσχατο ἐχθρό». Μὲ τὴν τήρηση τοῦ λόγου Του νικᾶται ἡ ἁμαρτία, τὸ «κέντρο τοῦ θανάτου». Τὴν νίκη κατὰ τῆς ἁμαρτίας, τὴν νίκη τοῦ θανάτου μᾶς χάρισε ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ γι' αὐτὸ ἀδιάλειπτη ἅς εἶναι ἡ εὐχαριστία μας πρὸς Ἐκεῖνον.[65]

«Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος. Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου, ἄδῃ τὸ νίκος;» γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ δεύτερος Ἀδάμ, τὸ ζωοποιῶν Πνεῦμα, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, ὁ ἐπουράνιος. Γιὰ νὰ γίνωμε ἐπουράνιοι ἅς φορέσωμε τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουραίου.[66] Ἔτσι ἀλλαγμένοι, καινὲς κτίσεις ἐν Χριστῷ, θὰ ζήσωμε τὴν ἀπαρχὴν τῆς αἰωνίου βιοτῆς ψάλλοντας: «Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν, ἄδου τὴν καθαίρεσιν, ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰωνίου ἀπαρχῆν, καὶ σκιρτῶντες ὑμνοῦμεν τὸν Αἴτιον». Ὁ Ἅγιος Παῖσιος ἔδωσε καὶ μιὰ συμβουλή σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ τροπάριο: «Ὅταν ἔχεις ἀθυμία, ὅταν εἶσαι στενοχωρημένος γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο, κάθισε καὶ πὲς ἀργὰ αὐτὸ τὸ τροπάριο. Συγκέντρωσε τὸν νοῦ σου σ' αὐτὰ πού λέει τὸ τροπάριο. Κι ἅμα δὲν ἀλλάξει ἀμέσως ἡ διάθεσή σου, ἔλα νὰ μοῦ τὸ πεῖς».[67] Ἄν θάνατος εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς ζωῆς, τί ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ νέκρωσή του παρὰ ἡ παρουσία τῆς ζωῆς; Ἀληθινὴ Ζωὴ δὲν ὑπάρχει μακριὰ ἀπὸ τὸ Χριστό. Ἡ Ἐκκλησία Του πῶς ἐκπληρώνει τὴν ἀποστολὴν νὰ ὀδηγήσῃ κοντὰ Του τοὺς ἀνθρώπους;

Μιὰ σύντομη καὶ περιεκτικὴ «ἀναστάσιμη» ἀπάντηση δίνει ἓνας σύγχρονος θεολόγος καὶ ἱερέας μὲ τὸ παρακάτω κείμενο: «Συχνά, ὅταν μᾶς ὑποβάλλεται τὸ ἐρώτημα, τί ἔχει νὰ προσφέρει ἡ Ἐκκλησία στὴν ἀντιμετώπιση τῆς κάθε κοινωνικῆς δυσλειτουργίας, ἡ ἀπάντησή εἶναι μία: ἡ Ἐκκλησία, ὡς σῶμα Χριστοῦ, δὲν μοιράζει ἀσπιρίνες στοὺς πονοκεφάλους τοῦ κόσμου. Εἰσάγει σὲ μιὰ ζωὴ, πού δίνει τὴν δυνατότητα στὸν πιστὸ ἄνθρωπο νὰ νικᾷ συνεχῶς τὸν κάθε θάνατό του καὶ νὰ ὁμολογεῖ ὅπως ὁ Ἀπ. Παῦλος: «ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν», «φαινόμαστε σὰν νὰ πεθαίνουμε, καὶ ὅμως ζοῦμε», (Κορ. Β' ζ' 9)» .[68] Ἡ ζωὴ μέσα στὴν Ἐκκλησία εἶναι μιὰ σταυροαναστάσιμη πορεία: πτώση καὶ ἔγερση, αὐτογνωσία, μετάνοια καὶ ταπείνωση, συμπάρασταση στὸν συνάνθρωπο, θυσία τοῦ ἀτομικοῦ γιὰ τὸ σύνολο, νέκρωση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔνωση τοῦ νέου μὲ τὸ Θεὸ διὰ τῆς προσευχῆς, ἀγῶνας στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ Σταυρὸ στὴν Ἀνάσταση, πού ἐνισχύεται μὲ τὴν ζωοποιὸν χάριν τῶν Θεῶν Μυστηρίων.

Κλείνομε τὶς λίγες αὐτὲς γραμμὲς γιὰ τὴν νέκρωση τοῦ θανάτου καὶ τῶν συνεπειῶν του διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας, μὲ τὶς σκέψεις πού πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διατύπωσε ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α': «... Ὁ

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἀπέδειξε καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἀδυναμίαν τοῦ θανάτου νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ σταθερὰν μεταβολὴν εἰς τὸν κόσμον. Αἱ δημιουργούμεναι διὰ τοῦ θανάτου καταστάσεις εἶναι ἀναστρέψιμοι, διότι, παρὰ τὰ φαινόμενα, εἶναι προσωριναί, δὲν ἔχουν ρίζαν καὶ ἰκμάδα, ἐνῶ ἀοράτως παρῶν εἶναι ὁ πάντοτε νικῆσας τὸν θάνατον Χριστός. Ἡμεῖς, οἱ ἔχοντες τὴν ἐλπίδα μας εἰς Αὐτόν, πιστεύομεν ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ Ζωὴ καὶ ἡ Ἀνάστασις προσφέρονται ὑπὸ τοῦ πατήσαντος τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἰσχύν του, Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς Αὐτὸν μόνον καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν Του ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐλπίζῃ ...».[69]

[1] Ὅρθρος Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, Ἀναστάσιμος Κανὼν, Ὡδὴ ζ', τροπ. β'.

[2] Κλείτου Ἰωαννίδου, «Σύγχρονοι Ἅγιοι Γέροντες», ἐκδ. Ι.Μ. Ἁγ. Μαρίνας καὶ Ἁγ. Ραφαήλ Ξυλοτύμπου, Λευκωσία 1994, σ. 80-81.

[3] Ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Δοξαστικόν· Παρακλητικὴ, Ἀκολουθία Ἑσπερινοῦ Σαββάτου (ἤχος πλ. δ'): «Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι, ὅταν ἐννοήσω τὸν θάνατον, καὶ ἴδω ἐν τοῖς τάφοις κειμένην τὴν κατ'εἰκόνα Θεοῦ, πλασθεῖσαν ἡμῖν ὠραιότητα, ἄμορφον, ἄδοξον, μὴ ἔχουσαν εἶδος. Ὡ τοῦ θαύματος! Τί τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦτο γέγονε μυστήριον; Πῶς παρεδόθημεν τῇ φθορᾷ, καὶ συνεζεύχθημεν τῷ θανάτῳ; Ὅντως Θεοῦ προστάξει, ὡς γέγραπται, τοῦ παρέχοντος τοῖς μεταστᾶσι τὴν ἀνάπαυσιν».

[4] Ψαλμ 99,3.

[5] Ἀπόστιχον· Παρακλητικὴ, Ἀκολουθία Ὅρθρου Σαββάτου (ἤχος πλ. β'): «Ἀρχὴ μοι καὶ ὑπόστασις, τὸ πλαστουργόν σου γέγονε πρόσταγμα· βουληθεὶς γὰρ ἐξ ἀοράτου τε, καὶ ὀρατῆς με ζῶον συμπῆξαι φύσεως, γῆθεν μου τὸ σῶμα διέπλασας, δέδωκας δὲ μοι ψυχὴν, τῇ θείᾳ σου καὶ ζωοποιῶ ἐμπνεύσει ...»

[6] Ἀπόστιχον· Παρακλητικὴ, Ἀκολουθία Ὅρθρου Σαββάτου (ἤχος βαρύς): «Κατ'εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, πλαστουργήσας κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον, ἐν Παραδείσῳ τέθεικας κατάρχειν σου τῶν κτισμάτων, φθόνῳ δὲ διαβόλου ἀπατηθεὶς, τῆς βρώσεως μετέσχε, τῶν ἐντολῶν σου παραβάτης γεγονώς· διὸ πάλιν εἰς γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, κατεδίκασας ἐπιστρέφειν, Κύριε, καὶ αἰτεῖσθαι τὴν ἀνάπαυσιν».

[7] Δοξαστικὸν τῶν Ἀποστίχων· Παρακλητικὴ, Ἀκολουθία Ὅρθρου Σαββάτου (ἤχος πλ. δ'): «Ὁ θάνατός Σου ὅμως Κύριε ἔγινε πρόξενος ἀθανασίας. Ἄν δὲν εἶχες κατατεθεῖ στὸ μνήμα δὲν θὰ εἶχε ἀνοίξει ὁ Παράδεισος».

[8] Ρωμ ε'12.

[9] Ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα Δροσίδα, καὶ εἰς τὸ μεμνηῆσθαι θανάτου», ζ´, PG 50, 691.

[10] Ψαλ 115,6 καὶ 33,22.

[11] Γρηγορίου ἱερομονάχου, Γίνεσθε ἕτοιμοι. Μία προσέγγιση στὸ μυστήριο τοῦ θανάτου, Ἅγιον Ὅρος, 2014, σ. 10.

[12] Σολ Α´13.

[13] Βασιλείου Καλλιακμάνη (Πρωτοπρεσβυτέρου), Τὸ μυστήριο τοῦ θανάτου στὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ,Πρακτικά Θ´ Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων στό Βόλο 5-7 Νοεμβρίου 2007, [19 Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη], Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 2009, 67.

[14] Ἀγίου Θεοφίλου Ἀντιοχείας, Πρὸς Αὐτόλυκον, 2, 27. Miroslav Marcovich, Berlin / New York: Walter de Gruyter 1995 (Patristische Texte und Studien 43).

[15] Ἀγίου Θεοφίλου Ἀντιοχείας, Πρὸς Αὐτόλυκον, 2, 27. Ἐνθ´άνωτ.

[16] Α´ Τιμ. 6, 16.

[17] Ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, «Περὶ θείας καὶ θεοποιοῦ μεθέξεως ἢ περὶ τῆς θείας καὶ ὑπερφουῶς ἀπλότητος» 19, Συγγράμματα, τ.2, Θεσσαλονίκη, 1966, σ. 153. G. Mantzarides, «Πραγματεῖαι,» in P. K. Chrestou (ed.), Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγγράμματα, vol. 2, Thessalonica 1966, 69-277, 153.

[18] Γ. Ι. Μαντζαρίδη, Χριστιανικὴ Ἠθικὴ II, Ἔκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 637.

[19] Ρωμ ε´,12.

[20] Ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, Κεφάλαια φυσικά, θεολογικά, ἠθικά τε καὶ πρακτικά, κ. 47, PG 150, 1153D: «Προεισήνεγκε γὰρ βουλὴν ἀπαθανατίζουσαν καὶ προασφαλιζόμενος ἄγαν τὴν ζωοποιὸν συμβουλήν, οἰκείαν ἐποίησεν ἐντολήν· καὶ προηγόρευσε φανερώς καὶ ἠπέιλησε θάνατον εἶναι διατεινόμενος τῆς ζωούσης ἐντολῆς τὴν ἀθέτησιν· ὡς ἂν ἢ πόθω, ἢ γνώσει, ἢ φόβω τὴν τοῦ θανάτου πεῖραν φυλάξωνται».

[21] Ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, Κεφάλαια φυσικά, θεολογικά, ἠθικά τε καὶ πρακτικά, Ἐνθ´άνωτ.,κ. 52, PG 150, 1160 A : «Ἐμελλε μὲν οὖν τοῖς προπάτορσιν ἐκείνοις ὁ θάνατος ἔψεσθαι, ὡς καὶ ἡμῖν τοῖς ἔτι περιοῦσιν ἀπόκειται· καὶ θνητὸν ἡμῖν

ἀπετελέσθη τὸ σῶμα. Ἔστι δὲ ὁ καὶ τοῦτο μακρὸς τις, ὡς εἰπεῖν θάνατος, μάλλον δὲ μύριοι, κατὰ διαδοχὴν ἕτερος τὸν ἄλλον ὑποδεχόμενος· ἕως ἂν εἰς τὸν ἕνα καὶ τελευταῖον καὶ μακραίωνα καταντήσωμεν. Ἐν γὰρ τῷ φθείρεσθαι γινόμεθα· καὶ γινόμενοι παραρρέομεν, μέχρις ἂν τοῦ καὶ παραρρεῖν καὶ γίνεσθαι παύσωμεν».

[22] Ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, Κεφάλαια φυσικά, θεολογικά, ἠθικά τε καὶ πρακτικά, Ἐνθ' ἄνωτ., 52, PG 150, 1160 B,C: «Ἴνα δὲ καὶ τὴν τῆς φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν καὶ τὸ τῆς σοφίας βάθος μὴ παντάπασιν ἀγνοῶμεν, τίνος ἕνεκεν ὑπερθέμενος ὁ Θεὸς τοῦ θανάτου τὸ τέλος, οὐκ ἐπ' ὀλίγον ἔτι παρέσχε τ' ἀνθρώπῳ ζῆν. Πρῶτον μὲν ἔδειξε μετ' ἐλέους παιδεύων, μᾶλλον δὲ ἐφίεις τὴν σὺν δίκῃ παιδείαν, ἵνα μὴ ἀπογνῶμεν τελῶς. Ἔδωκε δὲ καὶ καιρὸν μετανοίας καὶ τῆς πρὸς Αὐτὸν εὐαρεστήσεως ἐξ ὑπαρχῆς πολιτείας. Παρεμυθήσατο τῇ ὑπαλλήλῳ γενέσει τοῦ θανάτου τὴν λύπην. Ἡύξησε τοῖς διαδόχοις τὸ γένος, ὡς καὶ περιεῖναι πολλῷ τῷ μέτρῳ τὴν ἀρχὴν τῶν γεννωμένων τὸ πλῆθος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θνησκόντων. Ἀνθ' ἐνὸς τοῦ δι' αἰσθητοῦ φυτοῦ κάλλους, ἐλεεινοῦ τε καὶ πενιχροῦ γεγονότος Ἀδάμ, πολλοὺς ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἔδειξε μακαρίως πεπλουτηκότας θεογνωσίαν καὶ ἀρετὴν καὶ γνῶσιν καὶ εὐμένειαν θείαν. ...Ἐπεὶ δ' ἐν τούτοις... οὐδεὶς τελείως ἀναμαρτήτως ἐβίω, ὡς καὶ ἀναπαλαίσασθαι δυνηθῆναι τὴν τῶν προπατόρων ἐκείνην ἦτταν, καὶ τῆς τοῦ γένους ρίζης θεραπεῦσαι τὸ τραῦμα, καὶ τοῖς ἐξῆς ἀρκέσαι πρὸς ἀγιασμόν καὶ εὐλογίαν καὶ ζωῆς ἐπάνοδον ἅπασιν· καὶ τοῦτ' ἐκεῖνος προήδει καὶ τῶν γενῶν κατὰ καιρὸν ἐκλογὴν ἐποιεῖτο καὶ τῶν φυλῶν, ὅθεν ἂν ἡ πολυύμνητος ἀναβῆ ῥάβδος, ἐξ' ἧς τὸ ἄνθος, δι' οὗ τὴν παντὸς τοῦ γένους σωστικὴν οἰκονομίαν ἐκτελέσειν ἔμελλεν»

[23] Βασιλείου Καλλιακμάνη (Πρωτοπρεσβυτέρου), Τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου στὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας, Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 68-69.

[24] Δοξαστικὸν Ἐσπερινοῦ Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου ἐκ τοῦ Τριωδίου, ἦχος πλ. β': «Ἐκάθισεν Ἀδάμ, ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου, καὶ τὴν ἰδίαν γύμνωσιν θρηνῶν ὠδύρετο... Ἐλέησόν με τὸν παραπεσόντα».

[25] Ἰδιόμελον Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου, ἐκ τοῦ Τριωδίου, ἦχος πλ. α': «Οἶμοι! ὁ Ἀδάμ, ἐν θρήνῳ κέκραγεν, ὅτι ὄφεις καὶ γυνή, θεϊκῆς παρῶρησίας με ἔξωσαν, καὶ Παραδείσου τῆς τρυφῆς ξύλου βρώσις ἠλλοτρίωσεν ... τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ, ἀνακάλεσαι καὶ σῶσόν με.»

[26] Νίκου Ματσούκα, Ἐκκλησία καὶ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, Ἐκκλησία καὶ Ἐσχατολογία, Ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα, 2003, σ. 71.

[27] Ἀγίου Κυπριανοῦ Καρχηδόνας, Ἐπιστολὴ ΟΓ', 21 Πρὸς Ἰουβαϊανό, «Περὶ τοῦ Βαπτίσματος τῶν Αἰρετικῶν»: Cyprianus Carthaginensis, Epistulae Ed. Gerardus

Frederick Diercks (CCSL III C), Turnhout: Brepols 1996, Ἐπιστ. 73, 21.

[28] Ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, «Εἰς τοὺς κοιμηθέντας», ΕΠΕ 10, Θεσσαλονίκη, 1990, 182-183 καὶ G. Heil, Gregorii Nysseni opera, Leiden : Brill, 1967, T. 9,1, 54: „Ἐπειδὴ γὰρ θεοειδῆς ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο καὶ μακάριος τῷ αὐτεξουσίῳ τετιμημένος (τὸ γὰρ αὐτοκρατές τε καὶ ἀδέσποτον ἴδιόν ἐστι τῆς θείας μακαριότητος), τὸ δι' ἀνάγκης αὐτὸν ἐπὶ τι μεταχθῆναι βιαίως ἀφαίρεσις τοῦ ἀξιώματος ἦν. Εἰ γὰρ ἐκουσίως τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κατὰ τὴν αὐτεξούσιον κίνησιν ἐπὶ τι τῶν οὐ δεόντων ὀρμήσασαν βιαίως τε καὶ κατηναγκασμένως τῶν ἀρεσάντων ἀπέστησεν, ἀφαίρεσις ἂν ἦν τοῦ προέχοντος ἀγαθοῦ τὸ γινόμενον καὶ τῆς ἰσοθέου τιμῆς ἀποστέρησις (ισόθεον γὰρ ἐστι τὸ αὐτεξούσιον). Ὡς ἂν οὖν καὶ ἡ ἐξουσία μένοι τῇ φύσει καὶ τὸ κακὸν ἀπογένειτο, ταύτην εὖρεν ἢ σοφία τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίνοιαν τὸ ἔᾶσαι τὸν ἄνθρωπον ἐν οἷς ἐβουλήθη γενέσθαι, ἵνα γευσάμενος τῶν κακῶν ὧν ἐπεθύμησεν καὶ τῇ πείρᾳ μαθὼν οἷα ἀνθ' οἷων ἠλλάξατο, παλινδρομήσῃ διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἐκουσίως πρὸς τὴν πρώτην μακαριότητα ἅπαν τὸ ἐμπαθές τε καὶ ἄλογον ὥσπερ τι ἄχθος ἀποσκευάσας τῆς φύσεως...»

[29] Γαλ. δ´,4: «Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ», καὶ Α´ Τιμ β´: 6.

[30] Ἐφεσ α´,7.

[31] Μκ ι´, 45 καὶ Μτ κ´,28.

[32] Χρήστου Γιανναρά, Τὸ ἀλφαβητάρι τῆς πίστεως, Ἀθήνα, 2006, σ. 168.

[33] Ἐβρ θ´, 13-15.

[34] Ἰω ιγ´, 1.

[35] Ἰω ιθ´,30.

[36] Βλέπε καὶ γιὰ τὰ ἐπόμενα Καλλίστου Ware, Ὁ Ὁρθόδοξος δρόμος, Ἀθήνα 2018, Κεφ.4. Ὁ Θεὸς ὡς ἄνθρωπος, ζ. Ὁ θάνατος σὰν νίκη, bit.ly/3xubPn0.

[37] Ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, «Περὶ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας», ΙΑ´, PG 68, 757A.

[38] Ἰω α´, 5.

[39] Ἰω ι´, 11.

[40] Ἰω ι´, 17-18.

[41] Γαλ γ´,14.

[42] Ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, «Γλαφυρὰ εἰς Λευϊτικόν», PG 69, 549D.

[43] Τοῦ αὐτοῦ, «Περὶ τῆς Ὁρθῆς Πίστεως», KB´, PG 76, 1165A.

[44] Ἀγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Γ´, PG 43, 440A : «Σήμερον σωτηρία τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ τοῖς ἀπ´ αἰῶνος ὑποκάτω τῆς γῆς· σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅσος ὄρατός, καὶ ὅσος ἀόρατος».

[45] Ἀγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Γ´, Ἔνθ´άνωτ., PG 43, 452C-453B.

[46] Ἰων 2, 3.

[47] Ψαλ ρκθ´1,2.

[48] Ψαλ οθ´2. 4. 3.

[49] Ψαλ οη´8.

[50] Ψαλ πε´13.

[51] Ψαλ κθ´4.

[52] Ψαλ ιε´10.

[53] Ἰων 2, 7 .

[54] Ἀγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Γ´, Ἔνθ´άνωτ., 453: „Ὡν δὴ ἀπάντων ὑπακούσας ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ὁ Χριστὸς οὐ δίκαιον κέκρικε τοῖς ἐπ´ αὐτοῦ καὶ μετ´ αὐτὸν τῆς οἰκείας μεταδοῦναι μόνοις φιλανθρωπίας· ἀλλὰ καὶ τοῖς πρὸ τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας ἐν ἄδη κατεχομένοις, καὶ καθημένοις ἐν σκότει, σκιᾷ θανάτου. Διὸ ἀνθρώπους μὲν ἐν σαρκὶ ὄντας διὰ σαρκὸς ἐμψύχου ὁ Θεὸς Λόγος ἐπεσκέψατο· ψυχαῖς δὲ σωμάτων ἀπηλλαγμέναις διὰ τῆς ἐνθέου καὶ ἀχράντου Αὐτοῦ ψυχῆς ἐν ἄδη ἐπέφανε, σώματος ἀλλ´ οὐ θεότητος ἀπηλλαγμένης».

[55] Ἀγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Γ´, Ἔνθ´άνωτ. 453D - 456A : «Οὐκοῦν σπεύσωμεν τῷ νῶ, καὶ ἐπὶ τὸν ἄδην βαδίσωμεν, ὅπως ἴδωμεν πῶς ἐκεῖ ποτε τὸν τῷ κράτει κραταιὸν κατὰ κράτος κρατεῖ τοῦ κράτους κρατοτύραννον, καὶ λαῶ πανστρατὶ τῆ

αὐτοῦ ἀστραπῆ τὰς ἀθανάτους ἐκείνας τῶν φαλάγγων ἀχειρὶ χειροῦται τάξεις· θύρας ἀθύρους ἄρας ἐκ μέσου, καὶ πύλας ἀξύλους τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ Χριστὸς ἡ θύρα κατακλάσας, ἥλοις τε τοῖς ἐνθέοις μοχλοῦς αἰωνίους συντρίψας καὶ συνθλάσας καὶ δεσμοῖς χειρενθέοις τὰς ἀλύτους ἀλύσεις ὡς κηρὸν διαλύσας».

[56] Ἀγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Γ, Ἐνθ' ἄνωτ., PG 43, 460AB.

[57] Ἀγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Γ', Ἐνθ' ἄνωτ., PG 43, 464 B.

[58] Στιχηρὸν Ἑσπερινοῦ Μ. Σαββάτου.

[59] Στιχηρὸν Ἑσπερινοῦ Μ. Σαββάτου.

[60] Ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Κατηχητικὸς εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα», PG 59, 721-722 καὶ 723-724.

[61] Ἐνθ' ἄνωτ., 723-724.

[62] Ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Κατηχητικὸς εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα», PG 59, 721-722.

[63] Α' Κορ ιε' 19-22.

[64] Ἰω η' 51.

[65] Α' Κορ ιε' 26. 55-57.

[66] Α' Κορ ιε' 45-49.

[67] Βλέπε σημ. 2.

[68] Π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, «Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν...», Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία, 17 Ἀπριλίου 2001, bit.ly/3e4HrQJ.

[69] Πατριάρχου Βαρθολομαίου Α', Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Ἁγίῳ Πάσχα 2015, bit.ly/3xDmADN.